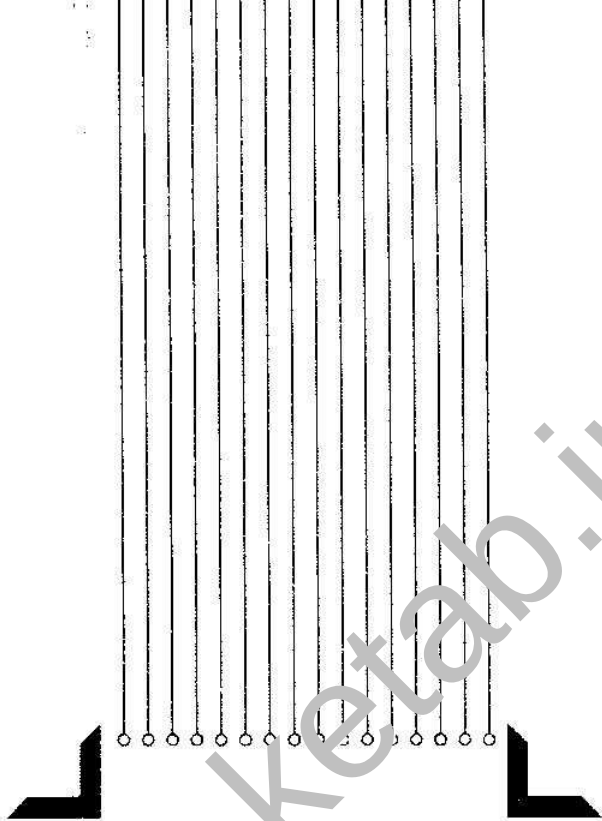

بو شهر سرزمین آیین و مراسم

(بررسی جنبه های نمایشی آیین های استان بوشهر)

« تألیف : محمد مظفری

سرشناسه	مظفری، محمد، ۱۳۵۲ -
عنوان و نام پدیدآور	بوشهر سرزمین آیین و مراسم : (بررسی جنبه‌های نمایش آیین‌های استان بوشهر) / تألیف محمد مظفری
مشخصات نشر	بوشهر: دریاورد، ۱۳۹۳.
مشخصات ظاهری	۱۵۵ ص.
شابک	978-964-8324-85-3
وضعیت فهرست نویسی	فبا
موضوع	هنرهای نمایشی -- ایران -- بوشهر (استان)
موضوع	نغزیه -- ایران -- بوشهر (استان)
موضوع	فرهنگ عامه -- ایران -- بوشهر (استان)
موضوع	بوشهر -- آداب و رسوم و زندگی اجتماعی
رده بندی کنگره	PN1۵۷۴/م۶ب۹ ۱۳۹۳
رده بندی دیویی	۷۹۰/۲۰۷۴۰۹۵۵۴
شماره کتابشناسی ملی	۲۴۵۲۷۶۰

بوشهر سرزمین آیین و مراسم

«تألیف: محمد مظفری»

«ویراستار: حسین جلال پور»

«صفحه آرایی و طرح جلد: مرتضی شمسعلی پور»

«انتشارات: دریاورد»

«شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه»

«نوبت چاپ: اول - ۱۳۹۴»

«شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۸۳۲۴-۸۵-۳»

«چاپ: اشراق»

«قیمت: ۱۲۰۰۰ تومان»

«نشانی: بندر گناوه، میدان امام، مجتمع تجاری جمالزاده، طبقه سوم، واحد ۳۰۶»

«تلفن: ۰۹۱۲۶۸۷۲۷۰۰»

«دفتر شیراز: خیابان هفت تیر، تقاطع هدایت، پلاک ۹۹»

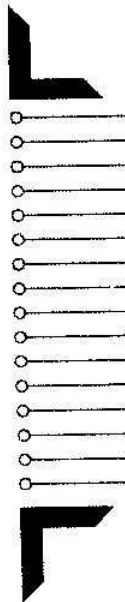
«تلفن: ۰۷۱-۳۲۳۰۹۴۱۵»

فهرست

- ۱۱ ■■■ پیش‌گفتار
- ۱۳ ■■■ مقدمه
- ۱۷ ■■■ آیین و نمایش
- ۱۷ ■■■ تعریف آیین
- ۲۰ ■■■ آیین‌های نمایشی در ایران
- ۲۱ ■■■ راسم و آیین
- ۲۱ ■■■ آیین‌های شادی و سرور
- ۲۲ ■■■ آیین‌های غم و اندوه
- ۲۳ ■■■ فاشیون و رقص
- ۲۳ ■■■ حاجی‌پرواز
- ۲۴ ■■■ رقص‌های نمایشی
- ۲۵ ■■■ آیین‌های سوگ
- ۲۵ ■■■ سوگ سیاوش
- ۲۶ ■■■ آیین شبیه‌سازی مردگان
- ۲۷ ■■■ معرکه
- ۲۷ ■■■ نقالی
- ۲۹ ■■■ پرده خوانی
- ۳۰ ■■■ تعزیه

- ۳۲ ■■■ تقلید یا نمایشهای شادی آور
 ۳۳ ■■■ کچلک بازی
 ۳۳ ■■■ نمایش رو حوضی (تخت حوضی)
 ۳۴ ■■■ بقال بازی
 ۳۴ ■■■ صندوق کابلی
 ۳۵ ■■■ خیمه شب بازی

- ۳۷ ■■■ بوشهر سرزمین آیین و مراسم
 ۳۹ ■■■ بوشهر سرزمین آیین و مراسم
 ۴۰ ■■■ موقعیت جغرافیایی استان بوشهر
 ۴۰ ■■■ نژاد مردم بوشهر
 ۴۰ ■■■ زبان
 ۴۰ ■■■ صنایع دستی
 ۴۱ ■■■ صنایع بزرگ
 ۴۱ ■■■ تاریخ
 ۴۲ ■■■ آثار تاریخی
 ۴۲ ■■■ تاریخچه ی نمایش در استان بوشهر
 ۴۳ ■■■ آیین های نمایشی در استان بوشهر
 ۴۳ ■■■ بند ی آیین های نمایشی بوشهر
 ۴۴ ■■■ آیینهای نمایشی مذهبی
 ۴۴ ■■■ آیینهای نمایشی زیارتی
 ۴۵ ■■■ آیینهای نمایش درمائی
 ۴۵ ■■■ آیینهای نمایشی سوگواری
 ۴۵ ■■■ آیینهای نمایشی شاد
 ۴۵ ■■■ آیینهای نمایشی سرگشته
 ۴۶ ■■■ آیینهای نمایشی کار و تلاش
 ۴۶ ■■■ آیینهای نمایشی عزیزی
 ۴۸ ■■■ ویژگی های تعزیه بوشهر
 ۴۸ ■■■ زن در تعزیه بوشهر
 ۴۹ ■■■ خرده نمایش ها و نمایش های شادی آور
 ۴۹ ■■■ تلن جرین
 ۵۰ ■■■ کلیم محک رفته

- ۵۱ ■■■ بررسی جنبه های نمایشی آیین های بوشهر
 ۵۳ ■■■ عناصر اصلی در آیین های نمایشی بوشهر
 ۵۴ ■■■ موسیقی و شعر و نقش آن ها در آیین های نمایشی استان بوشهر
 ۵۴ ■■■ موسیقی
 ۵۵ ■■■ ترانه و شعر
 ۵۶ ■■■ رقص و نقش آن در آیین های نمایشی استان بوشهر

- ۵۹ ■■■ آیین های نمایشی درمانی
 ۶۱ ■■■ لیوا (مراسم زار)
 ۶۶ ■■■ آیین درمانی کندو
 ۶۸ ■■■ آیین نمایشی تاوه گرمک (تابه گرمک)

- ۷۱ ■■■ آیین های نمایشی کار و تلاش
 ۷۳ ■■■ آیین نمایشی ساروج کوبی

- ۷۹ ■■■ آیین های نمایشی مذهبی
 ۸۱ ■■■ آیین نمایشی دم دم سحری
 ۸۴ ■■■ آیین نمایشی مذهبی گره گشو (گره گشا)
 ۸۶ ■■■ آیین نمایشی نان پوشانی
 ۸۷ ■■■ آیین نمایشی حیات حاجی
 ۹۱ ■■■ آیین نمایشی گل گلینو (دهای باران)
 ۹۳ ■■■ آردبیز تک تک (قبله دعا)
 ۹۵ ■■■ گاه در طلینه
 ۹۷ ■■■ قله ده

- ۱۰۱ ■■■ آیین های نمایشی سوگواری مذهبی و غیر مذهبی
 ۱۰۱ ■■■ آیین نمایشی مذهبی علم گردانی
 ۱۰۲ ■■■ آیین نمایشی مختک گردانی
 ۱۰۴ ■■■ شرح توبیت گردانی
 ۱۰۷ ■■■ آیین نمایشی نعش و کتل
 ۱۱۰ ■■■ آیین حجله قاسم
 ۱۱۵ ■■■ آیین تشییع و خاکسپاری مردگان

۱۱۹ ■■■ آیین های نمایشی سرور (شادی)

۱۲۱ ■■■ آیین نمایشی یزله و یزله گری

۱۲۸ ■■■ آیین نمایشی ختنه سوران

۱۳۱ ■■■ آیین نمایشی رخت برون

۱۳۳ ■■■ آیین های نمایشی دیگر

۱۳۵ ■■■ آیین نمایشی دی زنگرو (ماه گرفتگی)

۱۳۸ ■■■ آیین نمایشی ستاره سهیلی

۱۴۰ ■■■ آیین نمایشی جشن لوح آوری

۱۴۲ ■■■ آیین نمایشی ادای نذر

۱۴۷ ■■■ بازی های نمایشی

۱۴۹ ■■■ بازی نمایشی شاه وزیر (شاه انداز)

۱۵۲ ■■■ بازی نمایشی سلام سلامون

۱۵۳ ■■■ بازی نمایشی ملا برس

۱۵۶ ■■■ بازی نمایشی هل هل مرگ چمبری

۱۵۹ ■■■ بازی نمایشی چوب بازی (چوبی)

۱۶۲ ■■■ نتیجه گیری

۱۶۷ ■■■ منابع و ماخذ

چندین سال است که یکی از دغدغه‌های اصلی فعالیت‌های هنری ام، در حوزه‌ی تئاتر، نمایش‌های میدانی (بی‌سقف) بوده است. حضور در جشنواره‌ها و نشست‌های مختلف تئاتری، که متناسب با کسب تجربیات گرانبهایی شد، همچنین درک محضر اساتید و مطلعان و صاحب‌نظران محلی در سراسر کشور و بخصوص استان بوشهر و مطالعه‌ی دیادگاه و نظریات بزرگان تئاتر و تولید و اجرای متعدد نمایش‌های صحنه‌ای و میدانی در حوزه آیین، برآدم داشت تا در کنار روی آوردن به نمایش‌های آیینی و میدانی که نتیجه آن زنده کردن آیین‌های نمایشی دیرین استان بوشهر بود، مقدمات انجام پژوهشی را در این حوزه فراهم سازم. از این رو تصمیم به گردآوری رشت آیین‌های نمایشی بوشهر و قابلیت‌های نمایشی آنها در قالب کتابی تحت عنوان آیین‌های نمایشی استان بوشهر گرفتم. در این بین زندگی در بوشهر و نزدیکی به مردم این دیار زمینه‌ی آشنایی با فرهنگ دیر سال اینجا را برایم فراهم ساخته است و سابقه‌ی تاریخی آیین‌های نمایشی متنوع، نعمت بزرگی بود که در حد توان سعی کردم در این پژوهش از آن استفاده کنم.

پژوهش پیش رو حاصل چندین سال حضور در عرصه تئاتر استان بوشهر و تجربیاتی است که با کنکاش در آیین ها، رسوم و آداب مردمان صبور بوشهر به دست آورده ام. منابع به دست آمده این پژوهش حاصل ساعت ها مصاحبه و گفتگو با مطلعین محلی و علاقمندان به آیین در دورترین نقاط استان بوشهر، همچنین صرف ساعت ها کار تحلیلی برای استخراج جنبه های نمایشی این آیین ها بوده است.

این تحقیق در سه فصل شامل تعریف آیین و سابقه آن در کشور، معرفی آیین های استان بوشهر و در نهایت بررسی جنبه های نمایشی آیین های معرفی شده استان تهیه گردیده است.

بودن متن مکتوب شاید مهمترین دغدغه نویسنده برای تهیه این پژوهش بود و این کتب به صورت پیوسته پنج سال زمان را برای تهیه آن صرف کردم تا آن را تقدیم به اطباء علاقمندان آیین کنم.

در پایان با تمام ترشاهی که برای بی نقص نمودن اثر انجام داده ام هرگز آن را خالی از اشکال ندیده. از همه علاقمندان تقاضا دارم برای تکمیل این اثر در ویرایش های بعدی یاری نمایند.

محمد مظفری

آیین‌های محلی، رسوم و آداب پیشینیان ما برگرفته از زندگی اجتماعی، اعتقادات، توانائی‌ها و سرانجام حاکم بر جامعه‌ی آن روزشان بوده است. مردمان پیشین بسیاری از اندیشه‌ها، رسوم و عقاید خود را از راه آیین به نسل‌های بعد از خود منتقل کردند.

شاخصه‌ی بزرگ آیین‌ها، داشتن جنبه‌ی نمایشی است. بشر با تکیه بر همین آیین توانسته تئاتر مدرن امروز را به سرانجام برساند. تئاتری که باید دردی از جامعه‌ی بشری بکاهد و ندائش انسان به گوش بسیاری برساند. پس تئاتر امروز و آیین دیروز وجه مشترکشان تلاش برای اعتلای انسان است و ویژگی‌های برجسته‌ی نسل بشر است. تئاتر چون برآمده از بطن اجتماع و جامعه مردمی است نباید از جامعه و مردم دور شود. متأسفانه در طول اعصار به دلایل مختلف، بخصوص تلاش حاکمان برای عدم دسترسی مردم به فضاهاى اجتماعى و فرهنگى، همیشه تئاتر در سطح و اشراف طبقه‌ی حاکم قرار گرفته تا بدنه‌ی جامعه و مردم نتوانند از ویژگی‌های خارق‌العاده و فرهنگساز آن در جهت بیداری جامعه استفاده ببرند. همین عوامل کم‌کم باعث گردید تئاتر از جامعه و توده‌ی مردم جدا

شده و به یک هنر اشرافی و مختص طبقه ای از جامعه تبدیل شود. اما مگر می شود هنر سیال و متریقی تئاتر را از حرکت باز داشت؟ از همین رو بود که بسیاری از هنرمندان آزاده در تمام نقاط دنیا برای بازگرداندن تئاتر به میان توده ی مردم شیوه ها و متدهای جدیدی ارائه کردند و همین شیوه ها به وجود آورنده ی جنبشی در تئاتر مردمی شد؛ جنبشی که تئاتر را برای مردم می خواست و در بین مردم، شاید بتوان برآیند شفاف مشخص شده ی این جنبش را نمایش های بیرونی و تئاتر خیابانی دانست که امروز به عنوان نمایشی کاملاً مردمی در تمام دنیا معرفی گردیده است.

تئاتر امروز هنری شیوا و رسا است که زبان جامعه است؛ هنری که روایت کننده ی درام ها، رنج ها، هراس ها و شادی های بشر امروز است. تئاتر با نام مردم در کنار مردم این هنر مردمی، برای مردم و از زبان مردم است و بعضاً توسط مردم نیز اجرا می شود. نمونه ی برجسته ی نمایش های خیابانی است.

به همین دلیل جوامع مختلف، در هر جای جهان، برای رساندن صدایشان رسانه ای به نام تئاتر در اختیار دارند که می تواند با استفاده از موقعیت ها و ویژگی های فرهنگی هر جامعه به رشد و تعالی آن جامعه کمک نماید. خاک زرخیز ایران زمین و ولات پهنارش نیز سرشار است از رسوم، آداب، آیین و فرهنگ های ناب بشری که دلیل عدم توجه کافی، رو به فراموشی و خاموشی می روند. و هنر مترقی نمایش که همزاد آن هاست می تواند وسیله ای باشد برای احیاء و باروری و بازآفرین آن ها. در این پژوهش برآنیم تا با استفاده از تئاتر فرهنگ مردمی ایران زمین را در زمین مادریمان بوشهر را دوباره احیاء و جهانی کنیم. بی شک یکی از علل انتخاب این موضوع گسترش فرهنگ اصیل مردمان دیار مادری من بوشهر است. راسر دنیاست. اما چگونه؟ ما چگونه می توانیم هویت و فرهنگ بومی و محلیمان را جهانی کنیم. این یکی از دغدغه های همیشگی من و یقیناً بسیاری دیگر از همشهریان من بوده است. تئاتر خیابانی به عنوان شیوه ای پیش رو در ارتباط با مخاطب به عنوان رسانه ای بدون واسطه و گسترده، بی شک می تواند یکی از بهترین و بی نقص ترین ابزارها برای تحقق این

آرزوها باشد. ما در این تحقیق به دنبال پیدا نمودن راهکارها جهت ارائه ی آن به جامعه و متخصصان امر هستیم. استان بوشهر، همانگونه که می دانیم به لحاظ موقعیت جغرافیائی، شرایط اقلیمی، آب و هوا، تمدن، فرهنگ بومی، تاریخ و ... از اهمیتی خاص برخوردار است. فرهنگ این دیار سرشار است از رسوم و آدابی که ریشه در اسطوره ها دارند، نشانه هایی که برای انسان های بدون نماد و بریده از گذشته ی امروز درسی بزرگ خواهد بود. هنوز در جای جای سرزمین گرم و نمناک بوشهر و در کوچه پس کوچه های تنگ و باریک آن و در دشت های وسیع این سرزمین باستانی هستند آیین های دیرینی که از تمدن و گذشته ما به جای مانده اند. تئاتر، به خصوص تئاتر خیابانی به عنوان رسانه ای مدرن، مقتدر و مردمی که ریشه در آیین و اسطوره دارد، بهترین وسیله و رساترین شیوه برای این مهم است. در ادامه بر آن خواهیم بود تا با تحلیل محتوایی و شکل ساختاری، بسیاری از آیین ها، بازی ها و دیگر اساطیر سرزمین مادریمان را احیاء نماییم. یقیناً این کار علاوه بر گسترش تئاتر در بین مردمی که کمتر به تماشای تئاتر نشسته اند، در جهت آشنایی برای جهانی نمودن فرهنگ های اصیل این استان هنر پرور و زندگی کران آیین ها و رسومی که از پدرانمان به یادگار مانده است.

در این میان اهداف ما بررسی علمی رون های مختلف تبدیل آیین های بوشهر به منظور استفاده در تئاتر، به خصوص نمایش های میدانی و خیابانی، استفاده از آیین ها در حوزه ادبیات نمایشی در جهت افزایش مخاطب تئاتر و احیاء دوباره آیین های فراموش شده مردم و محلی کشور و استان و در نهایت انتقال آنها به نسل های بعدی می باشد.